

ZENBUDDHISMENS GÅVA TILL LITTERATUREN – HAIKU.

Om Kaj Falkmans - Överraskningens poesi.

Det finns ofta ett grundläggande talesätt som kommer oanmält, nämligen: att fånga dagen, det närvarande ögonblicket. Det är som om tiden kräver en koncentration för att vi människor skall kunna få en betydelsefull upplevelse.

Så möter mig ett anslag på sidan 243 i Kaj Falkmans nyutkomna bok: Överraskningens poesi, där det står:

- *När inget händer, titta!*

Detta är en uppmaning till s.k. haikuberedskap; att ta in ögonblicket i dess absoluta närvaro.

Det för tankarna till den vishetsfilosofi som går under namnet zenbuddism. Här ryms upplevelsen och närvaron i en inre ”satori-gemenskap”. En jagets närvaro där tingen går upp i det inre och sätter spår av unika upplevelser.

Författaren Harry Martinsson beskriver denna känsla i sina naturvandringar över strand, i skog och vid hav. Det är också den känsla som den poesiälskande hakuläsaren vill få – nämligen att vara närvarande i språkets mest intensiva uttryck.

Kaj Falkman är diplomaten och författaren som i den japanska haikun vill formulera olika dimensioner, perspektiv och nyanser. Han är med sin beläsenhet den som med säker hand kan leda genom denna bok för koncentrationens diktare – haiku, tidigare hokku. Ordet beskriver en sorts inledningsvers, som i koncentrerad form avspeglar ett senare innehåll. Detta s.k. koncentrerade anslag har utvecklats under århundraden och berömda diktare, har blivit kända nedslag i litteraturen, som Basho (1644-1694); Issa (1763-1827) eller Shiki (1867-1902).

I den traditionsinriktade haikun består dikten av tre rader med uppdelningen: 5-7-5, tillsammans sjutton stavelser. Det bildar en grund för den struktur, som döljer sig i den konventionella uppbyggnaden. Dock har denna haiku utvecklats under lång tid. och numera kan finnas varianter av haikuns uppbyggnad. .

På svensk mark finns en anknytning till Anders Österling, som en gång introducerade haikun i Svenska Dagbladet 1933. Därefter kan man nämnas kända personer som skrivit haikudikter: Dag Hammarskjöld, Per Erik Wahllund, Beppe Wolgers, Lars Vargö, Bo Setterlind och inte minst under senare tid - nobelpristagaren Tomas Tranströmmer.

Den kortfattade diktens poesi finns som en egen form. Men haikudikten kan här betraktas utifrån olika perspektiv, som en trestegsupplevelse, med bildens förvandling, tankepaus, rytm, koncentration och ordföljder, för att nu bara nämna några varianter.

Vidare förekommer i boken ett 20-tal olika beskrivningar av haikuns uttrycksmöjligheter. Nämnas kan ordparen "ljus och mörker", "se och höra", "stillhet och rörelse", "fulhet och skönhet", "tyngd och lätthet" och "konkret och abstrakt".

Det för oss kanske okända japanska "tretalet" slår in i haikudikten. Detta kan uttryckas i anslag, rörelse, konsekvens. För den som är väl förtrogen med Miles Davis trumpetspel kan följande haiku skrivas:

*Blått i grönt i rött
Ishet som kolsyresnö
- Miles Davis musik*

Sinnesanalogins talande konsekvens skapar en bild av intensitet och igenkännande.

Tomas Tranströmmer skriver om det utsagda, men upplevda på följande sätt:

*Hör suset av regn.
Jag viskar en hemlighet
för att nå in dit.*

Falkman skriver: I det lodräta regnets sus söker diktaren tränga in med ett eget viskande sus för att uppnå en förening. Han viskar en hemlighet, för också suset av regn är en hemlighet."

I boken finns även ett kapitel om haikun i skolundervisningen. Den korta dikten kan också finnas i klassrummet som en samlande erfarenhet och läkande känslkraft, vilket redovisas i boken.

Författaren Kaj Falkmans bok är en av de mer inträngande presentationerna av den japanska kortdikten på svensk mark. Hans sätt att på ett tydligt och konkret sätt redogöra för de olika momenten i uppbyggnad och uttryck, gör den här boken till ett standardverk och en mycket bra uppslagsbok för att lära känna den japanska kortdikten!

Hans-Evert Renérius

Kaj Falkman: Övrigaskningens poesi. Upplevelser av haiku. Atlantis.